

Sygn. akt I CSK 247/06

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 marca 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Gerard Bieniek

SSN Jan Górowski

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa M.G. i Z.S.

przeciwko Miastu Stołecznemu Warszawie oraz Skarbowi Państwa
reprezentowanemu przez Ministra Transportu i Budownictwa i Wojewodę
Mazowieckiego

o odszkodowanie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 14 marca 2007 r.,

skargi kasacyjnej powódek od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 31 stycznia 2006 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temuż
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 21 listopada 2003 r. zasądził od Skarbu Państwa – Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast na rzecz powódek: M.G. i Z.S. kwoty po 57.950 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wydania wyroku do dnia zapłaty. W pozostałej części powództwo oddalił.

Sąd Okręgowy poczynił następujące ustalenia faktyczne: Powódki są spadkobierczyniami – po jednej drugiej części – Z.S., która była właścicielką nieruchomości położonej w W. przy ul. G. [...]. Nieruchomość ta została objęta działaniem dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy. Z.S. złożyła wniosek o przyznanie jej prawa własności czasowej do gruntu, jednakże Prezydium Rady Narodowej m.st. Warszawy Wydział Gospodarki Mieszkaniowej i Terenów orzeczeniem administracyjnym z dnia 5 listopada 1951 r. odmówiło przyznania jej tego prawa, stwierdzając jednocześnie, że wszystkie budynki znajdujące się na gruncie przeszły na własność Skarbu Państwa.

Protokołem z dnia 18 stycznia 1952 r. Prezydium to objęło w posiadanie budynki znajdujące się na nieruchomości. W dniu 28 lipca 1955 r. w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości dokonano wpisu na rzecz Skarbu Państwa. W latach 1982-1991 w budynku znajdującym się na nieruchomości zostały sprzedane najemcom trzy lokale mieszkalne oznaczone nr 5, 7 i 8 wraz z ułamkowymi udziałami w prawie użytkowania wieczystego gruntu.

Minister Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa decyzją, z dnia 22 września 1994 r. orzekł, że orzeczenie administracyjne Prezydium Rady Narodowej m.st. Warszawy Wydziału Gospodarki Mieszkaniowej i Terenów z dnia 5 listopada 1951 r., wydane zostało z rażącym naruszeniem prawa. W dniu 23 września 1997 r. powódki złożyły wniosek o wypłacenie im odszkodowania na podstawie art. 160 k.p.a. W dniu 1 lutego 1999 r. powódki sprecyzowały wysokość żądanego odszkodowania na kwotę 774.643,53 zł. Decyzja z dnia 17 sierpnia 1999

r. Prezes Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast odmówił przyznania odszkodowania.

Aktualna wartość rynkowa sprzedanych lokali wraz z udziałem we współużytkowaniu wieczystym gruntu i we wspólnych częściach budynku według stanu tych lokali z dnia 1 listopada 1951 r. wynosi 349.000 zł zaś według stanu lokali w chwili ich sprzedaży najemcom – 410.000 zł. Różnica wynika z tego, że budynek został podłączony do miejskiej sieci kanalizacyjnej w 1957 r. Wartość tych lokali przy założeniu obciążenia ich prawem najmu ulega obniżeniu o 66% ich wartości i według stanu lokali na 1951 r. wynosi 227.000 zł, a według stanu lokali na dzień ich sprzedaży – 270.600 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego, powództwo skierowane przeciwko Skarbowi Państwa jest częściowo uzasadnione, mianowicie w zakresie szkody poniesionej na skutek sprzedaży lokali mieszkalnych. Istnieje związek przyczynowy między odmową przyznania prawa własności czasowej gruntu, a utratą przez powódki trzech lokali mieszkalnych. W przypadku uwzględnienia wniosku Z.S. o przyznanie prawa własności czasowej do gruntu, nie nastąpiłaby sprzedaż trzech lokali mieszkalnych. Wobec stwierdzenia w części nieważności decyzji Prezydium Rady Narodowej m.st. Warszawy z dnia 5 listopada 1951 r. powódki odzyskałyby własność całego budynku przy ul. G. [...], łącznie z lokalami mieszkalnymi nr 5, 7 i 8.

Zdaniem Sądu Okręgowego biernie legitymowany w sprawie jest Skarb Państwa - Prezes Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast jako centralny organ administracji rządowej podejmujący decyzję dotyczącą decyzji wydanej w 1951 r. przez Prezydium Rady Narodowej w m.st. Warszawie tj. terenowy organ administracji państwowej.

Od wyroku Sądu Okręgowego apelacje wnieśli: pozwany Skarb Państwa i powódki. Pozwany Skarb Państwa podniósł, że następcą organu, który wydał decyzję z naruszeniem prawa i od którego to organu, w myśl art. 160 § 3 k.p.a. przysługuje odszkodowanie nie był Prezes Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast lecz Wojewoda Mazowiecki. Nadto, zdaniem skarżącego, powódki nie wykazały

istnienia normalnego związku przyczynowego pomiędzy odmową przyznania prawa własności czasowej, a sprzedażą lokali mieszkalnych.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 31 stycznia 2006 r. zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że powództwo skierowane przeciwko Skarbowi Państwa oddalił, oddalił także apelację powódek.

Sąd Apelacyjny uwzględnił apelację pozwanego Skarbu Państwa mimo, że nie podzielił podniesionego w tej apelacji zarzutu braku związku przyczynowego. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie było podstaw do negowania związku przyczynowego między szkodą powódek w postaci utraty lokali, a bezprawną decyzją z roku 1951. Jednakże zdaniem Sądu Apelacyjnego brak legitymacji po stronie Skarbu Państwa. Powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2004 r., II CZP 64/04 (OSNC nr 11 z 2005 r., poz. 182) Sąd Apelacyjny stwierdził, że zobowiązanie odszkodowawcze ukształtowało się ostatecznie wskutek decyzji z dnia 22 września 1994 r. stwierdzającej częściowo nieważność orzeczenia b. Prezydium Rady Narodowej m.st. Warszawy i częściowo orzekającej o wydaniu tego orzeczenia z naruszeniem prawa. Stan ten czyni legitymowaną w sprawie niniejszej biernie Gminę m.st. Warszawy, przyjęła bowiem ona wierzitelność zgodnie z ogólną regułą wyrażoną w art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawie o pracownikach samorządowych. Okoliczność, że powódki pozwały także Gminę i powództwo w stosunku do niej zostało prawomocnie oddalone, Sąd Apelacyjny pominął milczeniem.

Co do apelacji powódek, to Sąd Apelacyjny zauważył, że skarżące miały rację twierdząc, że Sąd Okręgowy niesłusznie pomniejszył kwotę wskazaną przez biegłą jako wartość sprzedanych lokali, jednakże uznał, że wobec braku legitymacji biernej pozwanego zarzuty apelacji powódek tracą na znaczeniu.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wniosły powódki. W skardze kasacyjnej podniesiono zarzut naruszenia prawa procesowego, a to art. 378 § 1 zdanie pierwsze kodeksu postępowania cywilnego poprzez wyjście poza granice apelacji i oddalenie powództwa w sytuacji w której pozwany Skarb Państwa jako jedyny z pozwanych składając apelację, nie kwestionował swojej

odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną powódcom co do zasady, a jedynie co do wysokości i ewentualnego istnienia związku przyczynowego, wskazując jednocześnie, że właściwą jednostką organizacyjną jest Wojewoda Mazowiecki.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 378 § 1 k.p.c. sąd apelacyjny związany jest granicami apelacji. Jednakże za daleko idący byłby pogląd sugerowany w skardze kasacyjnej, że w postępowaniu apelacyjnym nie wolno brać pod uwagę naruszenia prawa materialnego w zakresie niewskazanym w apelacji. Postępowanie apelacyjne – chociaż jest postępowaniem odwoławczym i kontrolnym – zachowuje charakter postępowania rozpoznawczego. Sąd drugiej instancji musi mieć zatem odpowiednią swobodę jurysdykcyjną. W postanowieniu z dnia 4 października 2002 r., III CZP 62/02 (OSNC z 2004 r., nr 1 poz. 7) Sąd Najwyższy wskazał, że Sąd drugiej instancji powinien wziąć pod rozwagę w granicach zaskarżenia, wszystkie naruszenia prawa materialnego popełnione przez sąd.

Mimo powyższego skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie. Problem tkwi bowiem nie w tym, że Sąd Apelacyjny wziął pod uwagę z urzędu naruszenie prawa materialnego lecz w tym, że bezzasadnie przyjął z urzędu naruszenie przez Sąd pierwszej instancji prawa materialnego.

Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 7 grudnia 2006 r., III CZP 99/06 wyjaśnił, że Skarb Państwa jest biernie legitymowany w sprawie o naprawienie szkody wynikłej z ostatecznej decyzji administracyjnej, o której mowa w art. 36 ust. 3 pkt 3 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz.U. Nr 32, poz. 191 ze zm.), także wtedy, gdy stwierdzenie jej nieważności lub stwierdzenie, że została wydana z naruszeniem prawa nastąpiło po dniu 26 maja 1990 r. W świetle treści tej uchwały nie budzi wątpliwości, że rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego co do zasady odpowiedzialności Skarbu Państwa było trafne, zaś Sąd Apelacyjny odmawiając legitymacji biernej Skarbowi Państwa naruszył prawo materialne.

Wprawdzie w czasie wyrokowania przez Sądy pierwszej i drugiej instancji występowały rozbieżności w orzecznictwie, jednakże obiektywnie Sąd pierwszej

instancji miał rację przyjmując, że zachodzi legitymacja bierna Skarbu Państwa, a nie Gminy. Biorąc pod uwagę, że Sąd Okręgowy przyjmując legitymację bierną Skarbu Państwa, w stosunku do Gminy oddalił prawomocnie powództwo, Skarb Państwa w swojej apelacji nie kwestionował legitymacji biernej zarzucając tylko brak związku przyczynowego oraz powiązanie dochodzonego roszczenia z niewłaściwą statio fisci, uznać można, że przyjęcie przez Sąd Apelacyjny braku legitymacji biernej Skarbu Państwa i z tej przyczyny uwzględnienie apelacji tegoż pozwanego oraz oddalenie apelacji strony przeciwnej, czyni w tej konkretnej sprawie usprawiedliwionym zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c.

Z powyższych względów, na mocy art. 398¹⁵ k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.